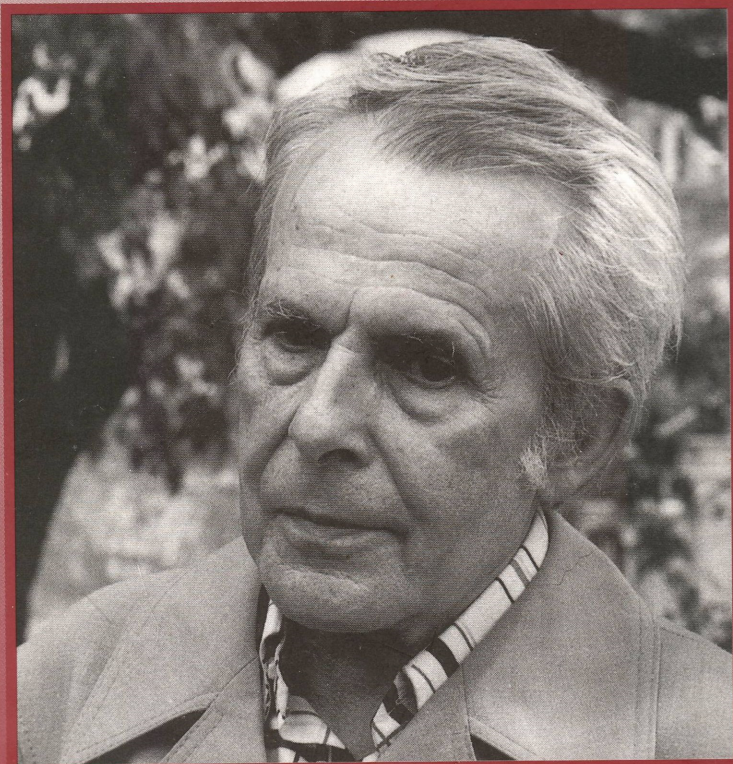

Csorba Győző emléke

E könyv megjelenését

a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

és a

Nemzeti Kulturális Alapprogram

támogatta.

További támogató:

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata

Válogatta és szerkesztette:

Tüskés Tibor

© Tüskés Tibor

© Pro Pannonia Kiadói Alapítvány

Weöres Sándor

Csorba Győző

Nagy öröm és megtiszteltetés nekem, hogy Csorba Győzőről, a nagy magyar költőről szólhatok. Országosan talán kevesen ismerik kellőképpen, mert vidéken elvonulva, Pécssett él családja és munkája körében. Az alkalmas alkotási lehetőség jobban vonzza és köti, mint az országos hír és érvényesülés. Valóban megvan a veszélye annak, hogy költőink, íróink nagy része a napi áramlatokkal és többnyire múló aktualitásokkal együtt úszva formálja mondanivalóit. A magányos pécsi költő sok mindenből kimarad viszonylagos elzártsága miatt, de ha régi köteteit elővesszük, a maradandóság lehelete csap felénk belőlük. Korai verseinek háttereje szinte évről évre növekszik, pedig megjelenésükkor frissen azok a versek sok tekintetben problematikusnak látszottak.

Csorba költészete egyik kitűnő kortársára, Pilinszky Jánosra emlékeztet, bár alig valószínű, hogy egymásra hatottak volna. Mind a kettő igen kevés színnel, gyakran csak fekete-fehérral dolgozó művész. Mind a kettőt Barcsay Jenő festőnk egyik korszakával rokonítanám, mikor a Barcsay-képeket, erdőket, tájakat, fákat, házakat a vásznon szinte teljesen elborította a sötétség. Mindamellet ez a Barcsay-féle sötétség lényegében nem volt komorság és pesszimizmus, csak a sötét tónusok uralma. Ugyanez a benyomásom az említett két költőről, gyakran nevezik őket pesszimizmának, pedig inkább csak a borús árnyalatok művészei, azonkívül szeretik sötéttel intenzívvé tenni a fényfoltokat, a világot. Pilinszky lírájában magányos lélek vergődik, Csorba sötét tónusai viszont a mindennapi élet, a család, a munka aláfestői.

Csorba költészetének formai elemeit vizsgálva szembevetődő, hogy az enjambementnek, vagyis az értelmi tagolódás egyik versorból másikba átcsapásának aligha van avatottabb magyar mestere, mint ő. Számptalan különös hangsúly-hullámjátékot tud alakítani az enjambement használatával. Korunkban magyarul ő alkalmazta a szavak kettéválasztását egyik versorból a másikba.

Ez a verstani jelenség XVIII. századi költőinknél és szórványosan korunkban Babits Mihálynál is előfordul. Én ezt a verselési módszert Csorbánál láttam először, tőle tanultam, és elég gyakran próbáltam is alkalmazni. Csorba költészete sok olyan strukturális, metrikai, ritmikai, verstani elemet tartalmaz, amit érdemes tőle megtanulnunk és aminek remélhetőleg nagy jövője van.

Persze Csorba nemcsak a forma művésze, hanem a tartalomé is. Az a dallamosság, mely például a XIX. századvég verseit gyakran jellemzi, Csorbánál elég ritka és talán sohasem elsődleges jelentőségű. Tartalma, mondanivalója komolyságra, felelősségre tanít, a kor, a nép, a környezet, a szűkebb vagy tágabb értelemben vett élet iránt. Beszéljünk személyes emlékekről is. Kisebb-nagyobb megszakításokkal nyolc évig éltem Pécsen és ott Csorba Győző volt a barátom, akitől mindig komolyságot, nyugalmat, a higgadt és józan munka csendes örömét tanulhattam. Általában a pécsi körülmények szétszóróak, nyugtalanítóak voltak. Néhány idősebb íróársunk, Várkonyi Nándor, Lovász Pál és mások társaságában Csorba volt az, akinek nyugodt lényé állandóan néma figyelmeztetés volt a lelki felemelkedésre és az elmélyülésre. Anekdotikus emlékeket, eseményeket nem is nagyon tudnék felidézni vele kapcsolatban. Úgy él bennem együttlétünk emléke, mint a mozdíthatatlan szikla ereje és nyugalma.

Korai kötetei óta Csorba hatalmas külső és belső fejlődésen ment át. Lírája egyre gazdagszik és terebélyesedik és főként magasodik. Hozzám mégis a korai kötetei állnak a legközelebb, amikor Pécsen együtt éltünk és dolgoztunk, akkor keletkezett *A híd panasza* c. kötet. A címadó versből idézek:

*S ím egyszer a sötétben, ellenkező oldalról éppen,
mintha magamat látnám, egy csonka hid-ív lengett,
felém lengett az ív, és durva testem zengett,
bomló öröm csapott föl minden parányi-csöpp ízében.*

*És édesen-alélva találkoztunk az éjszakában,
mint vastag óbor ömlött belém a jó vidámság,
ép lettem, hajthatott bárkit parancs, kívánság
hátamra, nem csalódott: zöld partra hajlott át a hátam.*

Vagy egy másik igazi csorbai hangütés:

*Barátaim csodálva nézem
s irigységgel: milyen jó élők!
a sorsuk kérdez, ők felelnek...*

Bizonyos, hogy a mostani magyar költészet átláthatatlan betűtengeréből a túlnyomó rész el fog süllyedni. Amit a Csorba által „jó élők” írtak és azon kívül is sok mutatós, csillogó látszateredmény az idő folyamán egyre inkább megfakul. De éppen Csorba versei, amelyek megjelenésükkor olykor fakónak, igénytelennek látszanak, az idő sodrában mindinkább érlelődnek, kiteljesednek. Ez a látszólagos igénytelenség tele van a maradandóság feszítő erejével. Ahogy korunk lármáját felváltja majd más korszak másfajta lármája, úgy vonulnak el ennek az időszaknak betűhullámai és emelkedik ki belőle mind tisztábban a magányos pécsi költő, Csorba Győző arca.

*Irodalmi és Nyelvi Közlemények,
1967. 1. sz.*

Verseim sorsa

*Mikor már véreim nem védenek,
s azok se, kik még emberként szerettek:
lesznek-e akkor is, kik kézbe vesznek,
olvasnak, emlegetnek, értenek?*

*Nyilván piszkos kis önzés volna, ha
a magam étkét, magam italát
tukmálnám más földű-egű világ
más-éhvű, más-szomjú lakóira.*

*Ne maradjon belőlem semmi több,
csak amit élő érdeke szerint
táplálékként őriz meg az utókor.*

*S amire nem lesz majd szüksége, mint
szemét pusztuljon a szemét között,
kerüljön illendő helyére jókor.*

A szerkesztő jegyzete

Csorba Győző a vele készített interjúk alkalmával gyakran elmondta, hogy egész életében – féléves római tartózkodását leszámítva – hosszabb időt soha nem töltött szülővárosán kívül. Ennek a helyhez kötődő magatartásnak, hűségnek és ragaszkodásnak a költői életmű szempontjából előnyei és hátrányai egyaránt megvoltak. Egyrészt egész pályáján megőrizte írói függetlenségét, szellemi önállóságát, másfelől mindvégig híjával volt a zajos sikernek, az érvényesülésnek, a népszerűség csillogásának. Csorba Győzőnek hívei, barátai, eszmetársai, „tanítványai” voltak, de kívül maradt mindennemű irodalmi véd- és dacszövetségben, nemzedéki székértáboron, költői csoportosulásban. Ahogy nem írt egyetlen olyan verset, amit később vissza kellett volna vonnia, azonképpen olyan írói megnyilatkozáshoz sem fűződik neve, amely botrányt váltott ki, vagy ami miatt felsőbb helyről szilenciummal sújtották. Csorba Győző fél évszázadon át hűséges maradt választott és vállalt erkölcsi elveihez, lírai alkatához, költői természetéhez, ars poeticájához, fél évszázadon át „csak” írt, fordított és szerkesztett.

A könyv, amelyet az olvasó kezében tart, szemelvénygyűjtemény: író- és költőtársak vallomásai nyomán kívánja megrajzolni a költői pálya ívét. Csorba Győző munkásságának, önálló eredeti műveinek és fordításainak kritikai visszhangja hihetetlenül gazdag: bibliográfiájának csaknem négyszáz tétele ezt tartalmazza. Ennek feldolgozása irodalomtörténeti feladat. Ezúttal munkásságának nem monográfikus bemutatásához kívántunk forrásgyűjteménnyel szolgálni. „Csupán” azt a kortársi figyelmet és érdeklődést, szeretetet és megértést kívántuk bemutatni, amely pályáját végigkísérte. Hiszünk, hogy a költői életmű „jelentésének” ez is az egyik lehetősége. Talán nem is mellőzhető és nem az utolsó. Hiszen a legtöbb esetben a „személyes érintettség”, a barátság a forrása. Ugyanakkor figyelembe kellett vennünk, hogy a vele ké-

szített interjúkat, továbbá vallomásait és nyilatkozatait a hagyatékat gondozó kiadó a közelmúltban már önálló kötetben megjelenítette, ezért a költő úgynevezett önértelmező szövegeiről itt le kellett mondanunk. Hisszük, hogy akik Csorba Győzöt személyesen ismerték, akik megfogalmazták egyéniségének kisugárzását, akiket megérintett költészete, érvényesen tovább tudják adni e találkozás élményét, egy jelentős lírai életmű maradandó értékeit.

T. T.

Tartalom

Weöres Sándor: Csorba Győző	5
A szó ünnepe	9
Életrajzi adat	11
A király meghalt	11
Csorba Győző: <i>Ocsúdó évek</i> . Részlet	12
Jankovich Ferenc: Csorba Győző: <i>Mozdulatlanság</i>	16
Zsikó Gyula: Csorba Győző: <i>Mozdulatlanság</i>	17
Várkonyi Nándor: Hélinant: <i>A Halál versei</i>	18
Várkonyi Nándor: <i>A társ</i>	21
Rónay György: Csorba Győző: <i>A híd panasza</i>	22
Galsai Pongrác: <i>Egy régi Szilveszter</i>	24
Ruzsits Endre: <i>Új verskötetének kiadására fordítja</i>	
Csorba Győző elvtárs a Baumgarten-díjat	26
Weöres Sándor levele Csorba Győzőnek	27
Rónay György: Csorba Győző: <i>Szabadulás</i>	28
Weöres Sándor: Csorba Győző: <i>Szabadulás</i>	32
Fodor András: <i>Az első találkozás</i>	36
Csorba Győző levelei Takáts Gyulának	37
Csorba Győző: <i>Római följegyzések</i>	41
Takáts Gyula: <i>Emlékek, köszöntőbe Csorba Győzőnek</i>	43
Csorba Győző: <i>Vers Rómából</i>	47
Tűz Tamás: <i>Vers Rómába</i>	50
Sőtér István: Csorba Győző	52
Csorba Győző levele Takács Jenőnek és Évának	54
Csorba Győző: <i>Március</i>	56
Tüskés Tibor: Csorba Győző: <i>Március</i>	58
Fodor András: <i>Napló, 1954</i>	64
Fodor András: Csorba Győző: <i>Ocsúdó évek</i>	66
Géczy József: <i>József Attila-díjat kapott Csorba Győző</i>	70

Tüskés Tibor: Csorba Győző: <i>A szó ünnepe</i>	71
Fábián István: <i>A új magyar Faust</i>	78
Fodor András: <i>Napló, 1962</i>	85
Rónay György: Csorba Győző: <i>Séta és meditáció</i>	86
Weöres Sándor: <i>Csorba Győzőnek</i>	89
Szepesi Attila: <i>Makacs Orfeusz</i>	90
Rónay György: Csorba Győző: <i>Lélek és ősz</i>	91
Csorba Győző: <i>Kodály</i>	93
Péczy László: Csorba Győző <i>Kodály</i> című versének zenei világa	94
Körtánc	102
A lélek évszakai	105
Rába György: Csorba Győző: <i>A lélek évszakai</i>	107
Fodor András: Csorba Győzőről	112
Szabó Ede: <i>Szép maradt minden</i>	123
Illyés Gyula: <i>Napló, 1975</i>	126
Weöres Sándor: Csorba Győző hatvanéves	126
Károlyi Amy: <i>Győzőnek</i>	128
Fodor András, <i>Napló, 1976</i>	129
Bárdosi Németh János: <i>Épüljön erődnek</i>	131
Kormos István: Csorba Győző és városa	132
Takács Imre: <i>Üdvözetemet küldöm Pécsre</i>	134
Pákolitz István: <i>Gyémántragyogású</i>	137
Kalász Márton: <i>Köszöntő távirat, Csorba Győzőnek</i>	138
Gyurkovics Tibor: Csorba Győző köszöntése	139
Albert Zsuzsa: <i>„Márány a lélek”</i>	141
Bertha Bulcsu: <i>Piros elefántok</i>	142
Bertók László: <i>Triptichon</i>	144
Makay Ida: <i>Csorba Győzőnek</i>	146
Tüskés Tibor: <i>Elmozdulások</i>	146
Rába György: <i>A klasszikus összhang eszménye</i>	155
Csorba Győző: <i>Jobb</i>	162
Csűrös Miklós: Csorba Győző: <i>Jobb</i>	163
Lengyel Balázs: <i>Életigenlő, halált látó</i>	172
Pomogáts Béla: <i>Költészet és önismeret</i>	176
Csorba Győző: <i>Az Olvasóhoz</i>	180
Határ Győző: Csorba Győző: <i>Simeon tünődése</i>	182

Alföldy Jenő: <i>Serenius mosolya</i>	186
Marafkó László: Csorba Győző Kossuth-díjas	189
Szederkényi Ervin: <i>Beszélgetés Csorba Győzővel</i>	190
Szemközt vele	195
Sótér István: <i>Ithakába van-e visszaút?</i>	197
Kalász Márton: Csorba Győző: <i>A szavak bolyhjai</i>	202
Csorba Győző: <i>Apám-öcsém</i>	204
Marton László: <i>A múltbeli ember</i>	206
Esterházy Péter: <i>Születésnapra</i>	210
Parti Nagy Lajos: <i>A Csorba-kert</i>	211
Rába György: <i>A vers fennsíkján</i>	213
Tüskés Tibor: <i>„Befeje hull a vérem”</i>	214
Papp István: <i>Fekete ragyogás</i>	218
Bertók László: <i>Olyannyira élő számomra még...</i>	223
Csorba Győző 1916 – 1995	224
Pálinkás György: Csorba Győző, a város, meg itten én, alább...	225
Csordás Gábor: <i>A vidéki költő</i>	227
Tóth Krisztina: <i>Rókaveremben a rák</i>	233
Dalos László: Csorba és Csontváry	236
Sándor György: Csorba Győzőről	239
Legenda Csorba Győzőről	242
Csorba Győző: <i>Verseim sorsa</i>	268
A szerkesztő jegyzete	269

A prózai szövegeknél – és néhány versnél – az első közlés bibliográfiai adatait az írások végén tüntettük föl. Néhány esetben – főként a részletelnél – az írás címét mi adtuk.

Csorba Győző munkásságának, önálló eredeti műveinek és fordításainak kritikai visszhangja hihetetlenül gazdag: bibliográfiájának csaknem négyszáz tétele ezt tartalmazza. Ennek feldolgozása irodalomtörténetési feladat. Ezúttal munkásságának nem monográfikus bemutatásához akartunk forrásgyűjteménnyel szolgálni. „Csupán” azt a kortársi figyelmet és érdeklődést, szeretetet és megértést kívántuk bemutatni, amely pályáját végigkísérte. Hisszük, hogy a költői életmű „jelentésének” ez is az egyik lehetősége. Talán nem is mellőzhető és nem az utolsó. Hiszen a legtöbb esetben a „személyes érintettség”, a barátság a forrása. Ugyanakkor figyelembe kellett vennünk, hogy a vele készített interjúkat, továbbá vallomásait és nyilatkozatait a hagyatékát gondozó kiadó a közelmúltban már önálló kötetben megjelentette, ezért a költő úgynevezett önértelmező szövegeiről itt le kellett mondanunk. Hisszük, hogy akik Csorba Győzőt személyesen ismerték, akik megfogalmazták egyéniségének kisugárzását, akiket megérintett költészete, érvényesen tovább tudják adni e találkozás élményét, egy jelentős lírai életmű maradandó értékeit.

Tüskés Tibor

ISBN 9639498122

9 789639 498129

PANNÓNIA
KÖNYVEK